

Belgicam esse delendam

Ceterum censeo Carthaginem esse delendam: voorts ben ik van mening dat Carthago moet vernietigd worden.

Weinig citaten kleven zo stevig aan ons humaniorageheugen dan die woorden van Marcus Porcius Cato (239-149 v. Chr.). De ambitieuze redenaar en politicus – drie begrippen die vaak een triptiek vormen – placht er zijn talrijke redevoeringen in de Romeinse senaat mee af te sluiten. Althans zo wordt vermoed. Maar de twijfel over de echtheid van die woorden kan de status van het statement niet meer tenietdoen. Het overleeft even moeiteloos als de tempels van Paestum.

In *Jozef Van den Broeck, flamingant en informant (1870-1938)* beschrijven Yves Geenen en Antoon Vrints hoe de Antwerpse advocaat en activist Jozef Van den Broeck Cato's gevleugelde woorden ooit parafraseerde tot een *Belgicam esse delendam*. Die parafrase was een belijdenis waarmee hij bijna geheel zijn flamingantische engagement samenvatte en vooral motiveerde.

Als uitgesproken taalmilitant ontwikkelde Van den Broeck zijn flamingantische parcours vanuit de radicale maar democratische sfeer van de Nederduitse Bond. Na de passage in de strijd voor de vernederlandsing van de universiteit van Gent, evolueerde Van den Broeck naar een onvoorwaardelijke activistische collaboratie. Hij werd secretaris van de Raad van Vlaanderen en onderhield de contacten met de bezetter. Zijn kennis van het activistische milieu en zijn ervaring als professionele *go-between* tussen de activistische belangengroepen en de overheid zouden de rode draad blijven vormen doorheen zijn latere bezigheden. Ook toen hij als ter dood veroordeelde activist genoot van een politiek asiel in Nederland.

De Nederlandse overheid wilde begrijpelijkerwijze voldoende dossierkennis bezitten omtrent de personen aan wie zij om politieke redenen bescherming bood. Rekening houdend met zijn kennis van het terrein en zijn ervaring als tussenpersoon en bemiddelaar, kon Van den Broeck op dat vlak opportune diensten verlenen. Die opportuniteit was overigens ook in de tegengestelde richting werkzaam: de Vlaamse geëxileerden konden via hem hun betrekkingen met de Nederlandse overheid regelen.

Velen onder die vrijwillig geëxileerden waren er op termijn overigens beter af dan Van den Broeck zelf, die vrij moeizaam een materiële bestaanszekerheid kon opbouwen in zijn nieuwe vaderland.

Enkele vooraanstaande activisten verbleven na de Eerste Wereldoorlog niet in het buitenland en wachtten hun waarschijnlijke veroordeling af in een Belgische gevangenis. Onder hen is August Borms (1878-1946) de meest bekende.

In tegenstelling tot zijn lotgenoten, zou Borms een langdurig verblijf in de gevangenis verkiezen boven de genademaatregelen die hem de vrijheid konden schenken. Die keuze liet hem toe het archetype te worden van de martelaar in dienst van de Vlaamse wederopstanding. Een wederopstanding na de verwezenlijking van het *Belgicam esse delendam*.

Borms' keuze leidde natuurlijk tot verstrekkende materiële gevolgen voor zijn gezin, dat het blijkbaar op zich al niet breed had. Daarenboven diende de veroordeelde – dus zijn familie – de aanzienlijke gerechtskosten te betalen. Om die noden te lenigen, ontstonden solidariteitsacties en -fondsen, collectes en steunlijsten. In 1927 werd ten slotte het Bormsfonds opgericht, dat meer slagkracht en continuïteit wilde bezorgen aan de verspreide initiatieven tot materiële ondersteuning van Borms en zijn gezin. Daartoe hoorde ook de terbeschikkingstelling van een woning.

Zoals Hans Vandenhouten beschrijft in zijn *Het Bormsfonds (1927-1990)*, werd de werking van het steunfonds voortgezet na de terechtstelling van Borms in 1946. Ook na de dood van de weduwe van Borms bleef de vereniging actief: zij richtte haar activiteiten voortaan geheel op de steunverlening aan diverse Vlaamse organisaties en personen. Die doelstelling was overigens van meet af aan opgenomen in de statuten van de vereniging.

Om bij de verkoop van het huis van Borms te verhinderen dat potentiële kopers werden afgeschrikt, wijzigde de organisatie in 1986 haar naam in vl.E.K., de afkorting van het vooroorlogse Vlaamsche Eere Komiteit. Op het einde van 1989 werd het vl.E.K. ontbonden: de financiële kwadratuur van het Bormsverhaal was gesloten.

Wie activisme zegt, denkt meteen ook aan *Flamenpolitik*, de tegemoetkomende houding van de Duitse bezetter tegenover de Nederlandssprekenden in België, met het doel die bevolkingsgroep te helpen om los te komen uit het Belgische staatsverband en nauwer aan te sluiten bij het Duitse Rijk.

Tot die *Flamenpolitik* hoorde ook het bevorderen van een activistische werking onder de Vlaamsgezinden in bepaalde Duitse krijgsgevangenkampen. Het kamp van Göttingen staat model voor die politiek en wordt er daarenboven

spontaan mee vereenzelvigd. Maar Göttingen stond niet alleen: ook Soltau en Alten-Grabow kenden het verschijnsel, al waren de Belgisch-patriottische tegenkrachten er vitaler dan in Göttingen (waar de Duitsers de potentiële Vlaamse activisten zoveel mogelijk probeerden te concentreren).

In zijn *De oprichtingsakte van de Vlaamse Wacht in het kamp van Alten-Grabow* beschrijft Luc Vandeweyer hoe de soldaat Aloïs Valgaeren (1881-1942), een bekende van August Borms, in Alten-Grabow terechtkomt en er zijn Vlaamsgezindheid laat gedijen. In 1915 is hij er medeoprichter, bestuurslid en bezieler van de Vlaamse Wacht, een vereniging die functioneert als een spil voor Vlaamse actie en culturele en politieke bewustmaking. De vorming van een 'boekery' en de uitwisseling van flamingantische periodieken met het Vlaamse thuisland vervulden daarbij een voorname rol.

Na een tussenstap in Göttingen, keerde Valgaeren in juli 1918 terug naar Vlaanderen. Daar nam hij via zijn oude bekende August Borms een functie op in het activisme. Hij betaalde daar na de oorlog de rekening voor: een (relatief korte) gevangenschap en een hoge geldboete. Na zijn vrijlating kende hij een eerder arm-lastig bestaan. Via het vnv kwam hij nog in de collaboratie van de Tweede Wereldoorlog terecht. Hij overleed tijdens de oorlog.

Voor het *Belgicam esse delendam* werd een prijs betaald.

FRANS-JOS VERDOODT | REDACTIESECRETARIS WT